

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE HELVA İLE İLGİLİ BENZETMELER*

Zeynep ÖZ**

Giriş

Altı yüz yıldan fazla bir süre varlık göstermiş Klasik Türk edebiyatı, kültür tarihimiz için önemli bir kaynak durumundadır. Toplumun tüm fertleri gibi Klasik şairler de yaşadıkları toplumdan etkilenmişlerdir. Ama az ama çok hemen hemen tüm eserlerde toplumun izlerini görmek mümkündür. Âgah Sırrı Levend “Doğal olarak herhangi bir edebiyatın – ne kadar mücerret olursa olsun – bulunduğu devrin hayatını aksettirmemesi kâbil değildir.”¹ diyerek bu konudaki görüşünü dile getirmiştir. Cem Dilçin ise Klasik Türk edebiyatı şairi için “evrende var olan soyut somut akla gelebilecek her şey şiirde kullanabileceği zengin bir malzeme niteliğindedir.”² diyerek Klasik Türk şiirinin kapsamının genişliğini vurgulamıştır. Gündelik hayat, gelenekler, giyim-kuşam, din ve inançlar, hastalıklar, kısaca insana ve topluma dair her şey klasik şairler tarafından kullanılmıştır. Günlük hayatın önemli bir parçası olan yeme-içme kültürü de Klasik Türk şiirinde kendine yer bulmuştur. Helva, sadece tadıyla değil hayatın her alanında geleneklerin

* Bu yayın, Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyon Başkanlığı tarafından SOS-A-100.615.0296 numaralı proje olarak desteklenmiştir.

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, zeynep.agdas@marmara.edu.tr

1 A. Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mevhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 52-53.

2 Cem Dilçin, “Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri”, *Türk Dili*, 571, s. 618.

önemli bir parçası olarak kullanılması dolayısıyla da tarihte Türklerin yemek kültüründe büyük bir önem arz etmiştir. Hayatın bu kadar içinde bir yiyecek olan helvanın klasik şairler tarafından şiirlerinde kullanılmaması düşünülemez. Helvaya şiirlerinde çeşitli açılardan yer veren şairler, helva ile ilgili zengin benzetmeler kurmuşlar, helvanın günlük hayattaki kullanımına telmihte bulunmuşlar, helva ile ilgili atasözü ya da deyimleri şiirlerinde kullanmışlardır. Bu bildiride Klasik Türk şiirinde helvayla ilgili yapılan benzetmeler üzerinde belli başlıklar halinde durulacaktır.

Helva ile İlgili Benzetmeler

Dudak

Araştırmamız için taradığımız 600'den fazla divanda helvanın karşımıza en çok sevgilinin dudağına teşbihiyle çıktığı görüldü. Helva, şairler tarafından tatlı oluşuyla sevgilinin dudaklarına benzetilmiştir.

Dehânun şerbetidür âb-ı Kevser

Lebün helvâsıdır cennet gıdâsı (Karamanlı Aynî, G. 448/5)

(Kevser suyu ağzının şerbeti, cennet gıdası dudağının helvasıdır.)

Çünkü hatdan sadedir ey hüsrev-i şîrîn-dehen

Nola dersem yaraşur bî-dûd halvâdur lebün (Hecrî, G. 91/6)

(Ey tatlı dudaklı padişah! Dudaklarında ayvatüyleri olmadığı için ona dumansız helva desem layıktır.)

Bu beyitte şair, sevgilinin ayvatüyelerinin olmamasının dudak helvasının dumanının tütmediğini gösterdiğini düşünür. Bu sebeple sevgilinin dudaklarını dumanı tütmeyen, sıcak olmayan helvaya benzetmiştir.

Helva tatlı olmasıyla özellikle çocuklar tarafından çok sevilmektedir. Aşağıdaki beyitte Edirneli Nazmî sevgilinin dudakları helva gibi tatlı olduğu için kendi çocuk gönlünün de ona meyletmesinin normal olduğunu zikreder:

Lebi helvâdur ol yârün bu gönlüm

Ne var eylese meyl ana sabî-vâr (Edirneli Nazmî, *Mecma'u'n-Nezâir*, G. 1601 /4)

(O sevgilinin dudağı helvadır. Bu gönlümün ona çocuk gibi meyletmesine şaşılmaz.)

Bazı beyitlerde helvaya katılan bademden yola çıkılarak dudaklar helvaya, gözler ise şekilleri dolayısıyla bademe benzetilmiştir. Şu beyitler sevgilinin gözlerinin, dudaklarının tatlılığını tamamladığını ifade eder:

Gözlerün zeyn eylese nola leb-i şîrînünü

Yaraşur bâdâmlar helvâ-yı şîrîn üstine (Revanî, G. 395/4)

(Gözlerin tatlı dudaklarını süslerse buna şaşılmaz. Zira tatlı helvanın üstüne badem yakıştır.)

Âyinede baksa lebine yâr sezâdur

Helvâ-yı tere togrısı bâdâm virür fer (Fennî, G. 116/4)

(Sevgilinin aynada dudaklarına bakması uygundur. Doğrusu taze helvaya güzellik katan bademdir.)

Dudak, helvaya benzetilirken dudakların etrafındaki benler ise sineğe ya da karıncaya benzetilir. Sineklerin tatlının başına üşüşmesi hayali çokça kullanılmıştır:

Görenler hüsrevâ şîrîn lebünde benlerün dirler

Üşer her kande olursa megesler kand u helvâya (Edirneli Nazmî, G. 5404/4)

(Ey şah! Tatlı dudaklarında benlerini görenler “Sinekler her zaman şeker ve helvaya üşüşür.” derler.)

Lebleri etrafına hat gelse tan mı mûrlar

Çün üşürler dâ'imâ helvâ-yı şîrîn üstine (Gelibolulu Sürûrî, G 387/3)

(Dudaklarının üstüne ayvatüylere gelse buna şaşılır mı? Çünkü karıncalar daima tatlı helvaya üşüşürler.)

Bu beyitte ise dudak etrafındaki ayvatüylere karıncalara benzetilirken dudağın etrafında yer almaları ise karıncaların tatlıya üşüşmelerine benzetilmiştir.

Sevgilinin dudakları her zaman tatlıdır. Üşüdüğü için soğursa da bu kez de kar helvası gibi aşğa başka türlü bir mutluluk verir.

Leb-i şîrinin üşütse o şehin n'ola şitâ

Virdi 'uşşâka kar halvâsı gibi başka safâ (Selanikli Akif Efendi, K. 19/1)

(Kış, o şahın tatlı dudaklarını üşütürse dert değil. [O dudaklar bu kez de] âşıklara kar helvası gibi başka türlü bir neşe verdi.)

Meyl idersem n'ola cândan la'lünün helvâsına

Ey şeker-leb ben ki esrâr-ı lebün hayrânıyam (Vechî, G. 103/4)

(Ey şeker dudaklı sevgili! Lal dudaklarının helvasına candan meyledersem buna şaşılmaz. Ben dudaklarının esrarının hayranıyım.)

Sevgilinin ağzı yok denecek kadar küçüktür, hatta zaman zaman onun varlığı bir sırdır. Şair, bu beyitte ilk bakışta sevgilinin dudaklarının sırrının hayranı olduğunu dile getirir. Ancak bu beyit başka bir anlam katmanı daha ihtiva etmektedir. Hayran; esrar, afyon gibi keyif verici ve uyarıcı

maddeleri çekerek dünyadan habersiz bir şekilde mestane hayat geçiren kimseye denir.³ Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* adlı çalışmasında esrarkeşlerin tatlıya çok düşkün olduklarını, yanlarından tatlı veya şekeri eksik etmediklerini aktarır. Dolayısıyla beyte bu açıdan bakacak olursak şair sevgilinin dudaklarının esrarıyla hayran olduğu için kendisinin dudak helvasına meyletmesinin şaşılacak bir şey olmadığını dile getirir.

2. Buse

Divan şairleri tarafından sevgilinin dudakları gibi busesi de helvaya benzetilmiştir.

Tâlib oldumsa lebün bûsesine itme ‘aceb
Bilürüm olduğımı şeker ü helvâyı leziz (Cesârî, G. 161/4)

(Dudaklarının busesine talip olmama şaşırma! Çünkü şeker ve helvanın leziz olduğunu bilirim.)

Bûse-i la’lin ümid etme Fasîhî o şehün
Ol rakib ölmeyicek hiç sana halvâ mı gelür (Fasîhî, G. 139/4)

(Ey Fasîhî! O şahun dudağının busesini ümit etme. O rakip ölmeden sana helva gelir mi hiç?)

Şair sevgilinin busesini helva olarak düşünür, ancak bunu ümit etmemesi gerekir, çünkü helvaya sahip olmasının tek koşulu rakibin ölmesidir. Burada şair, ölü arkasından dağıtılan helvaya telmihte bulunur ve rakibin helvasını yemeden sevgilinin helvasına yani busesine kavuşamayacağını belirtir.

3. Aşk

Klasik Türk şiirinde helva aşka da benzetilir. Bu benzetmelerle soyut bir kavram olan aşk helva teşbihiyle somutlaştırılmıştır.

Ne bilür lezzet-i derd dil-i bî-dermânı
Dil-i bî-derd sanur ‘aşk yenür helvâdur (Yahya Nazîm, M. 3-2/17)

(Dertsiz gönül ne derdin lezzetini ne de dermansız gönlü bilir, o sanır ki aşk yenen bir helvadır.)

Beyitte şair, dert çekmeyen insanların, aşkın, helva gibi yenilen lezzetli bir tatlı olduğunu düşündüklerini ancak onların yanıldıklarını söyler.

Tatlı gelürse de deli baldur sonı acı
Halvâ-yı ‘ışkı ‘âkıl olan kimse tatmasun (Raşid II, G. CLXIII/4)

3 Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Haz. Cemal Kurnaz, H. Yayınları, İstanbul, 2009, s. 180.

(Aşk helvası deli bal gibidir, başta tatlı gelse de sonu acıdır, akı olan kimse onu tatmasın.)

Deli bal, fazla tüketildiğinde insan sağlığına ciddi zararları bulunan bir tür baldır. Şair aşkı deli baldan yapılmış helvaya benzeterek insana ilk başta tatlı gelse de sonrasında aşığa acı vereceğini söyleyerek aşktan uzak durmayı öğütler.

Lezzetinden bî-habersin zâhidâ

Zehr-i kâtil ‘aşık helvâ-yı ‘aşk (Medhî, K. IV/13)

(Ey zahid! Katilin zehri âşık için aşk helvası gibidir, senin bunun lezzetinden haberin yok.)

Âşık asla aşkıdan vazgeçmez. Bu onu öldürecek bir zehir dahi olsa o, bu zehri helva kadar lezzetli bulur ve zahit gibi aşktan habersiz kimsenin bunu anlamayacağını söyler.

4. Kavuşma

Âşık her zaman sevgiliden ayrı kalmanın acısını çeker. Ona ne kadar kavuşmayı isterse istesin bu bir türlü gerçekleşmez. Ayrılık çok acıyken ona kavuşma anı ise helva gibi tatlıdır.

Ziyâ’î bengî-i esrâr-ı ‘aşk-ı dil-berem ammâ

Müeyyer olmadı helvâ-yı vaslı buna hayrânem (Ziyâ’î, G. 297/5)

(Ey Ziyâ’î! Sevgilinin aşkının esrarıyla kendimden geçsem de kavuşma helvası nasip olmadı; bundan dolayı şaşkınum.)

Hayranın esrar çekenlerin kendinden geçmiş haline dendiğinden ve bu kişilerin keyiflerini artırmak için mutlaka tatlı yediklerinden daha önce bahsetmiştik. Bu beyitte de şair hayran durumda olduğunu ancak bir türlü sevgiliye kavuşamadığı için kavuşma helvasını yiyemediğini dile getirir. Ancak ikinci bir anlam olarak da sevgiliye kavuşamamaktan duyulan haz da sezilir.

Aşağıdaki beyit de benzer bir anlamı ifade eder:

Ulvîyâ dil yiridür istese helvâ-yı visâl

Çok zamândur ki leb-i dilbere hayrânüm ben (Ulvî, G. 424/5)

(Ey Ulvî! Çok zamandır sevgilinin dudağına hayran olduğum için gönül, kavuşma helvasını istese yeridir.)

5. Söz/Şiir

Şairler kendilerini ve şiirlerini övmek, onun tatlılığını ve çekiciliğini vurgulamak adına şiirlerini ve sözlerini de helvaya benzetmişlerdir.

Bu defter içre her evrâk-ı rengîn

Tabaklardur ki pür-halvâ-yı şîrîn (Fîrâkî, *Hüsrev u Şîrîn*, 2771)

(Bu defter içindeki her renkli yaprak tatlı helva dolu tabaklar gibidir.)

Öldüğinden sonra güftârı Ziyâ'î hastenün

Fî'1-mesel benzer halâvetde öli helvâsına (Ziyâ'î, G. 431/5)

(Hasta Ziyâ'î öldükten sonra onun sözleri tatlılıkta ölü helvasına benzer.)

Bu beyitte şair yine ölü arkasından helva dağıtma geleneğine telmihte bulunmuş ve kendisi öldükten sonra geriye kalan şiirlerini okuyanların dimağında bu helvalar gibi tadının kalacağını ifade eder. Aynı zamanda bu beyitte şair, değerinin şu an bilinmediğini, ancak öldükten sonra kıymetinin anlaşılacağını ima ederek eleştiride de bulunur.

Yirme sûfî bizi bâzâr-ı mahabbetde görüp

Şîr-i rengîn ile zevk ehline helvâyîlerüz (Fedâî, G. C)

(Ey sûfî! Bizi muhabbet pazarında görüp de yerme. Biz renkli şiirlerimizle zevk ehline helva satıyoruz.)

Şair kendi şiirlerini nitelerken rengîn kelimesini kullanmıştır. Bu kelime tezkirelerde, tezkire yazarlarının şiirleri değerlendirirken kullandıkları terminolojiden biridir. Rengîn şiir ifadesinin daha çok renkli, akıcı, güzel şiir anlamlarına geldiğini söylemek yanlış olmaz. Şair güzel şiirlerinin okuyucu/dinleyicide yarattığı etkiyi helvanın yiyenlerin damaklarında güzel bir tat bırakmasına teşbih ederek kendisini de helvacı konumuna oturtmaktadır.

Lebün vasfında bir şîrîn gazel didüm bugün cânâ

Güzeller birbirinden kapışurlar sanki halvâdur (Bursalı Rahmi G. 87/4)

(Ey can! Bugün senin dudağının vasfında tatlı bir gazel dedim. Güzeller onu sanki helvaymış gibi kapışırlar.)

Helvanın her zaman talep edilen hatta kapışılan bir yiyecek olduğunu bu beyitte bir kez daha görmekteyiz. Şair sevgilinin dudağını anlattığı şiirinin helva gibi olduğunu düşünerek onun ne kadar talep edildiğini okuyucunun zihninde canlandırmak ister.

6. Şair

Şairler helvayı sadece sevgiliyi tasvir ederken kullanmamışlar, zaman zaman kendi hallerini anlatırken de helva ile ilgili unsurlara başvurmuşlardır.

O şâh-ı hüsne sevdâ-yı gönül ben bî-bedel virdüm

Keten helvâsı-veş çekdüm cefâsın tâ ki tel virdüm (Cesârî, G. 609/1)

(O güzellik şahına ben gönül sevdasını bedelsiz verdim, cefasını keten helvası gibi tel verene kadar çektim.)

Keten helvası pişmaniyeye benzeyen, çekme helva da denen bir tür helvadır. Pişmaniye gibi çember şekli verilen şeker ağdasının yağda kavrulmuş un içinde çevrilmesiyle hazırlanır. Üç dört kişi tarafından yavaşça çeke çeke büyütülür ve büyüdükçe katlanarak tekrar çekilir. Bu, helva tel tel olana kadar devam eder.⁴ Şair, beyitte kendisinin aşk yüzünden çektiği cefayı keten helvasının yapılışına benzetir ve onun gibi tel tel olup dağılana kadar bu cefasının sürdüğünü söyler.

Bir başka beyitte ise şair, çektiği derdin etkisiyle hastalık ve uykusuzluk yüzünden benzinin sarılığını helvaya katılan malzemelerden olan safran rengine benzetir.

O halvânun olupdur bî-gümânî

Gözüm bâdâm u yüzüm za'ferânî (Fîrâkî, *Hüsrev u Şîrîn*, 2772)

(Şüphesiz o helvanın bademi gözüm, safranı ise yüzüm olmuştur.)

Şair aşk acısı yüzünden çok ağladığını anlattığı aşağıdaki beytinde yine kendisini helvaya katılan malzemelerden birine benzetir. Ayrıca şairin palude tatlısına helva demesi de dikkat çekicidir. Helva, bugün anladığımız tatlı çeşidi dışında tüm tatlıların genel adı olarak da kullanılmıştır.

Pâlûde kıldı kirpigüm inebiden göz yaşını

Ben varlığumla şimdi uş helvâya haşhaş olmuşam (Kadı Burhaneddin G. 757/4)

(Üzüm tanesi gibi olan gözyaşını kirpiğim palude tatlısı yaptı. Ben varlığım ile şimdi o helvaya haşhaş olmuşum.)

Sen şeker-lebden umar vasl Necâtî-i za'îf

Ki sarılır eyü halvâlara alçak kâğıd (Necâtî, G. 45/7)

(İyi helvalara adi kağıdın sarılması gibi zayıf, hastalıklı Necâtî de sen şeker dudaklı sevgiliden vuslat umar.)

Bu beyitte Necâtî helvanın kağıtlara sarılarak sunulması geleneğine hatırlatır ve sevgiliyi helvaya, kendisini ise ona sarılan/sarılmayı uman kağıt parçasına benzetir.

7. Kınanma

Divan şairi düşman yani rakip tarafından ayıplanmayı hoş karşılar. Hatta ondan gelecek kınanmanın kişiye mutluluk getireceğini söyleyerek bu kınamayı şeker helvasına benzetir.

4 Priscilla Mary Işın, *Osmanlı Mutfak Sözlüğü*, s. 209-210.

Güç getürme kendüne geldükçe âdâ ta'nası

Sükkeri helvâdur andan hâsıl olur inbisât (Niyazi-i Mısrî, G. LXXXII/4)

(Düşmanın seni kınaması gücüne gitmesin. O sanki şeker helvası gibidir, ferahlık, mutluluk verir.)

Aşağıdaki beyitte ise kınayan zahittir. Özellikle rintleri kınamayı kendisine iş edinen zahit, Ramazan ayında kendisini adeta kınama helvasıyla beslemektedir.

Helvâ-yı ta'n peyledi zâhid Ramazâna

Gösterdi yine harç-ı zevâid Ramazâna (Cesârî, G. 185/1)

(Zahid Ramazan'a kınama helvası ayırarak yine fazla malzeme çıkardı.)

8. Zehir

Zehir, yerine göre divan şairlerince helvaya benzetilmiştir. Örnek olarak şu beyitler verilebilir:

Ger sunarsa ol zehir peymânesin şeyhün sana

Sükkeri halvâ gibi yud hâsıl olsun "Men aref" (Vuslati, G. 99, 4)

(Eğer şeyhin sana zehir kadehini sunarsa, onu şeker helvası gibi yut ki 'men aref' hasıl olsun.)

"Men aref" "Kendini bilen Rabb'ini bilir." anlamına gelen "men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu" sözünün kısaltmasıdır. Şeyhin sunduğu zehri, helvaymışçasına içen kişinin bu şekilde kendini dolayısıyla da Rabb'ini bileceği anlatılır.

Yir gönül tîr-i belâ peykânını hurma gibi

Tatlı tatlı nûş ider nîş-i gamı helvâ gibi (Usûlî, G. 142/1)

(Gönül, bela okunun temrenini hurma gibi yer, gam zehrini ise helva gibi tatlı tatlı içer.)

Klasik Türk şiirinde âşık başına gelen belalara rağmen aşkıdan vazgeçmez, aksine onlarda lezzet bulur. Bu beyitte de yine aşğın gönlünün, bela oklarının temrenini hurma gibi yediği, gam zehrini ise helva gibi içtiği anlatılmaktadır. Burada ilginç olan, şairin helvayı içmek fiiliyle birlikte kullanmasıdır. Bir önceki beyitte de zehir kadehinden içerken helva gibi yut denmesi acaba sıvı kıvamlı, içilen helva çeşidi de mi var diye aklımıza bir soru getirdi. Ancak şimdilik böyle bir bilgiye ulaşamadık. Helvanın genel olarak tatlı anlamına da geldiği göz önünde bulundurularak bu iki beyitten hareketle doğrudan içilen bir helvanın var olduğu söylenemese de böyle bir ihtimal olabileceğini düşünüyoruz.

Bir başka beyitte ise şair, âşıklar için gam zehrinin helva gibi tatlı olduğunu, onu yemekten çekinmediklerini şu şekilde ifade eder:

O zehr-i gam ki hemîşe gıdâsıdır dilimün
Lisân-ı 'ışkda helvâ-yı sükkerî dirler (Sabir Mehmed, G. 33/2)

(O gönlümün her daim gıdası olan gam zehrine aşk lisanında şeker helvası derler.)

9. Diğer

Helvayla ilgili benzetmelerin Klasik Türk şiirinde kullanımını buraya kadar ele alınan başlıklarla sınırlamak elbette mümkün değildir. Kaynaklara bakıldığında helvayla ilgili münferit benzetmelerin de şiirlerde yer aldığı görülür. Bunların hepsinden bahsetmek mümkün olmasa da örnek olarak şu beyitler verilebilir:

Cân gibi saklar gözüm cânânenün aks-i lebin
Bir bebedür sanasın kim koydı helvâ koynına (Edirneli Nazmi, G. 5732/6)

(Gözüm, helva bulan bir çocuğun onu koynunda saklaması gibi sevgilinin dudaklarının aksini canı gibi saklar.)

Şair, gözlerini çocuğa benzeterek çocukların tatlıya düşkün olması ve helva bulunca onu diğer çocuklardan sakınmak için koynunda tutması hayalini kullanmıştır. Böylece gözlerinin, sevgilinin görüntüsünü canı gibi saklamasını yaptığı benzetmeyle somutlaştırmıştır.

Şairler sadece helvadan değil helva çeşitlerinden de şiirlerinde sıkça bahsetmişlerdir. Neyzeni övmek için ve neyinin de kendi dudakları gibi tatlı nağmeler çıkardığını anlatmak için neyi şekli itibariyle kamış helvasına benzetmiştir. Ayrıca burada şair neyin yapıldığı madde olan kamışa da telmihte bulunmaktadır.

Meşke âgâz eyleyince ol şeker-leb ney-zenün
Ney döner ağzında aynıyle kamış helvâsına (Fennî, G. 294/6)

(O şeker dudaklı neyzen meşke başlayınca ağzındaki ney kamış helvasına döner.)

Helva yapımında unun tereyağında kavrulurken geçirdiği renk değişimi şu beyte konu olmuştur.

Helvâ miyânesi gibidir çehre-i riyâ
Gelmez ana kızarsa bozarsa yine hicâb (Hatem, G. 5/5)

(Riya çehresi helva yaparken unun renk değiştirmesi gibidir ne kadar kızarıp bozarsa da ona utanç duygusu gelmez.)

Şairler daha önce sevgilinin dudağında örneğini gördüğümüz gibi tatlılığını vurgulamak istedikleri nesneleri de dumansız helvaya benzetirler. Bu beyitte şairin incir için böyle bir yakıştırma yaptığını görüyoruz.

Tütünsüz bir aceb helvâdur incir

Halâvetde tamam a'lâdur incir (Edirneli Nazmi, G. 1659/1)

(*İncir dumansız bir helvadır, tatlılıkta en öndedir.*)

Aşağıdaki beyitte de nişasta ve meyveden yapılan palude tatlısını, yani bugün pelte olarak bilinen tatlıyı dâmâda, şeker helvasını ise sağdıca benzetir:

Bezm-i ehl-i dil arasında görün kim güyegi

Oldı pâlûde-i ter sükkerî halvâ sağdıç (Edincikli Ravzî G. 163/3)

(*Gönül ehillerinin meclisinde taze palude tatlısı güvey, şeker helvası sağdıç oldu.*)

Sonuç

Sonuç olarak, helva altı yüz yıldan fazla süren Klasik Türk şiirinde popülerliğini hiç kaybetmeden her devirde kendine yer bulmuştur. Geniş Osmanlı coğrafyasında, yüzlerce yıl içerisinde değişen yeme-içme alışkanlıkları ve zihniyete rağmen her dönem şairinin şiirinde helvanın kendine yer bulması onun kültür tarihimiz açısından önemini bir kere daha anlamamıza yardımcı olacaktır. Ele alınan başlıklardaki helvayla ilgili benzetmeler, Osmanlı mutfağı hakkında bilgi verirken, şairlerin muhayyilesinde sadece bir tatlı olan helvanın ne ince zevklere, duyu ve duygulara evrildiğini de gösterir. Ayrıca toplum hayatının doğum, ölüm, düğün, bayram gibi her alanında kullanılan helvanın Klasik Türk şiirinde de bu kadar çok kullanılmış olması, bu şiirin toplumdan kopuk olmadığını göstergesidir.

KAYNAKÇA

AKKUŞ, Yasemin, *Benderli Cesârî'nin (ölüm: 1829) Dîvânı ve Dîvânçesi: İnceleme-Tenkitli Metin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sebahat Deniz, 2010, Basılmamış Doktora Tezi.

ATALAY, Veli, *Vechî, Dîvân-ı Vechî*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selami Ece, 2017, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

AYDEMİR, Yaşar, *Ravzî Divanı*, Ankara, 2009, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56190,ravzi-divanipdf.pdf?0>

- AYDOĞAN, Şirin, *Selânikli Âkif Efendi'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Dîvânı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Hikmet Feridun Güven, 2008, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BAYRAM, Asuman, *Firâkî ve Hüsrev ü Şirîn*, Ankara, 2017, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55736,husrev-u-sirinpdf.pdf?0>
- ÇAKICI, Bilal, *Fedâî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cem Dilçin, 2005, Basılmamış Doktora Tezi.
- ÇETİN, İsmail, *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı Edebî Şahsiyeti ve Divanının Tenkitli Metni)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Namık Açıkgöz, 1993, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÇETİN, Kamile, *Râşid (?-1310?-1892) ve Dîvânı İnceleme-Tenkidli Metin*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Selami Turan, 2006, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DEMİRKAZIK, Hacı İbrahim, *18. yy. Şairi Mustafa Fennî, Dîvân (İnceleme-Tenkitli Metin – Dizin) I-II*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat Öztoprak, 2009, Basılmamış Doktora Tezi.
- DİLÇİN, Cem, “Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri”, *Türk Dili*, S. 571, s. 618-626.
- DURU, Necip Fazıl, *Sabîr Mehmed Hayatı-Eserleri-Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Mustafa Çıpan, 1994, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Edirneli Nazmî, *Mecmau'n-Nezâ'ir*, Haz. M. Fatih Köksal, 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?0>
- ERDOĞAN, Mustafa, *Bursalı Rahmî ve Dîvânı*, Ankara, 2017, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0>
- ERGİN, Muharrem, *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1980.
- GÖKALP, Halûk, *Fasîhî Dîvânı: İnceleme-Metin*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Doç. Dr. İ. Çetin Derdiyok, 2001, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜRGENDERELİ, Müberra, *Hasan Ziyâ'î Hayatı-Eserleri-Sanatı ve Divanı (İnceleme-Metin)*, Ankara, 2002.

- IŞIN, Priscilla Mary, *Osmanlı Mutfak Sözlüğü*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.
- İSEN, Mustafa, *Usûlî: Hayatı, Sanatı ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum, 1988.
- KURBAN, Ahmet, *Yahya Nazım Dîvânı IV (İnceleme-Metin)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cihan Okuyucu, 1992, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- LEVEND, Agah Sırrı, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mevhumlar*, İstanbul, 1984.
- MERMER, Ahmet, *Karamanlı Aynî ve Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
- Revânî, *Revânî Dîvânı*, Haz. Ziya Aşar, 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56143,revani-divanipdf.pdf?0>
- SEYHAN, Nezihe, *Medhî Divanı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Orhan Bilgin, 2000, Basılmamış Doktora Tezi.
- TANIDIR, Gülcan, *Divân-ı Vuslâtî İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Lütfi Alıcı, 2002, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- TARLAN, Ali Nihat, *Necâtî Beg Dîvânı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1963.
- ÜNVER, Niyazi, *Gelibolulu Sürûrî ve Divanı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Mermer, 2010, Basılmamış Doktora Tezi.
- VARIŞOĞLU, Mehmet Celal, *Hâtem, Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Kırkkılıç, 1997, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- YAKICI, Ali, *Niyâzî-i Mısırî'nin Dîvân-ı İlâhiyât'ı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, 1985, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ZÜLFE, Ömer, *Hecrî Kara Çelebi Muhyî'd-dîn Mehmed Dîvân*, Yayınevi, İstanbul, 2009.